

Таблица 2

**Основные показатели деятельности банковской системы
Украины в 1996 – 2005 гг.***

Показатель	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
Обязательства банков по привлеченным средствам, млн. грн.	5145	6357	8278	12156	18738	25674	37715	61365	82959	132745
из них:										
депозиты до востребования, млн. грн.;	3502	3820	4985	7590	11377	13447	17913	25468	33437	50350
то же, %	68,07	60,09	60,22	62,44	60,72	52,38	47,50	41,50	40,31	37,93
срочные депозиты, млн. грн.;	1643	2537	3293	4566	7361	12227	19802	35897	49522	82395
то же, %	31,93	39,91	39,78	37,56	39,28	47,62	52,50	58,50	59,69	62,07
в том числе:										
долгосрочные депозиты, млн. грн.;	X	X	280	339	585	2090	5396	11776	17123	28931
то же, %	X	X	3,38	2,79	3,12	8,14	14,31	19,19	20,64	21,79
Требования банков по кредитам, млн. грн.	5452	7295	8873	11787	19574	28373	42035	67835	88579	143418
из них:										
краткосрочные, млн. грн.;	4845	6522	7240	9142	16060	22218	30185	37282	40575	54819
то же, %	88,87	89,40	81,60	77,56	82,05	78,31	71,81	54,96	45,81	38,22
долгосрочные, млн. грн.;	607	773	1633	2645	3514	6156	11849	30553	48003	88599
то же, %	11,13	10,60	18,40	22,44	17,95	21,69	28,19	45,04	54,19	61,78

*Разработано автором по данным "Бюллетеня НБУ", №1, 2006 г.

Приведенные показатели аккумуляции банковской системой денежных накоплений субъектов хозяйствования свидетельствуют о том, что структура размещения денежной массы за последние 10 лет претерпела определенные изменения. Однако назвать их позитивными можно лишь весьма условно. К примеру, увеличение за этот период объемов срочных депозитов в 2 раза скорее красноречиво свидетельствует об их крайне низком уровне, имевшем место на начальной стадии макроэкономической стабилизации. В еще большей степени сказанное относится и к динамике роста объемов долгосрочного кредитования.

Особо неудовлетворительной остается ситуация относительно масштабов долгосрочного депозитного привлечения средств банками (табл. 2), в то время как именно эти средства представляют собой ресурсы для дешевых средне- и долгосрочных кредитов в экономику. Как свидетельствуют балансы крупнейших банков Украины, около 25% объема срочных депозитов физических лиц размещаются ими на срок от 1 до 3 месяцев [4] и, тем самым, не могут служить источником кредитования предприятий, функционирующих на основе новых технологий фондоемкого типа.

Рассмотрим сложившуюся ситуацию на схематичном примере действия закона мультипликативного расширения денежной массы за счет функционирования банковской системы. Положим, путем привлечения средств на срочный депозит от физического лица в Банк А поступила сумма в размере X денежных единиц. В соответствии с нормами обязательного резервирования Банк А "заморозил" на своем счете 0,08X денежных единиц, а оставшуюся сумму в размере 0,92X направил на долгосрочное кредитование некоторого хозяйствующего субъекта. Пусть последний использовал полученные средства, к примеру, для расчетов с контрагентом, счет которого открыт в Банке Б. Теперь, если бы речь шла об идеальной модели с высоким удельным весом средств на срочных счетах юридических лиц, мы могли бы рассчитывать на то, что, оставив у себя в резерве 0,07X, Банк Б выдаст кредиты на сумму 0,85X денежных единиц. И, таким образом, первоначальная денежная масса X породила бы мультипликативное расширение денежных средств в обороте на сумму 1,77X.

Однако, принимая во внимание тот факт, что в 2005 г. средства на срочных счетах юридических лиц составили 46% от общего размера их депозитной денежной массы [4], приведенные расчеты существенно корректируются. Тем самым, Банк Б будет иметь возможность осуществить долгосрочное кредитование на значительно меньшую сумму в размере 0,39X (то есть $0,92X \times 46\% \times (1 - 8\%)$), а величина кредитной эмиссии в рассматриваемой банковской системе составит всего 1,31X денежных единиц. В дальнейшем процесс затухания эффекта мультипликации денежной массы будет происходить еще быстрее.

Таким образом, имея в своем распоряжении "короткую" и ограниченную ресурсную базу, банки в Украине вынуждены концентрироваться на краткосрочном кредитовании или идти

на заведомое несоответствие сроков балансовых позиций: кредитовать долгосрочные инвестиционные проекты под краткосрочное депозитное рефинансирование. Подобная разбалансированность элементов финансовой системы и несоответствие финансовых механизмов воспроизводственным процессам в реальном секторе не могут не иметь негативных последствий в виде замедления темпов экономического развития. В данном аспекте ключевой задачей на пути оптимизации сложившейся ситуации должна стать разработка механизма эффективной трансформации сбережений в долгосрочные кредитные ресурсы банковской системы Украины.

Литература: 1. Матвієнко І. Становлення ринку інвестиційного банківського кредитування в Україні // Економіка і прогнозування. – 2005. – №4. 2. Дзюблук О. Вплив рівня монетизації економіки України на кредитну діяльність комерційних банків в умовах перехідного періоду // Вісник НБУ. – 2000. – №5. 3. Вожжов А. Формирование банковской системой ресурсов экономического роста // Академичний огляд. – 2004. – №1. 4. Дубницький В. Анализ механизма трансформации сбережений населения в кредитные ресурсы через банковскую систему Украины / В. Дубницький, Н. Погореленко // Бизнес-информ. – 2006. – №4.

*Стаття надійшла до редакції
17.11.2006 р.*

УДК 658.141.17

**Азаренкова Г. М.
Біломістний О. М.**

ТЕОРЕТИКО-СУТТЄВИЙ АСПЕКТ ДЕФІНІЦІЇ "ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ"

In the article basis of the undertaken theoretical analysis are shown and the essence of the definition "financial resources" is specificity, with aim of more substantial and grounded research and formalized notion "skeleton of financial resources flows" is introduced into the study.

Зміни в економіці України, що пов'язані з переходом до ринкових засад господарювання, потребують нових способів і підходів до управління економічними процесами.

Фінансові ресурси підприємства — матеріальна основа процесу розширеного відтворення. З їх допомогою забезпечується діяльність підприємства, здійснюються розрахунки з контрагентами і співробітниками. Не потребує доведення той факт, що розвиток підприємництва неможливий без надходження фінансових ресурсів, які формуються з різних джерел.

Оптимальне функціонування підприємства полягає у тому, що замість максимізації прибутку від наявності певних фінансових, матеріальних, нематеріальних ресурсів використовується будь-яка можливість підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, що в кінцевому вигляді зменшить питому вагу ресурсів у кожній гривні отриманих результатів діяльності.

Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами є важливим науковим і практичним завданням. Але вирішення теоретичних питань з управління фінансовими ресурсами ускладнюється через відсутність однозначного визначення економічної сутності фінансових ресурсів у сучасних умовах господарювання з погляду різних суб'єктів господарювання.

Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних питань сутності фінансових ресурсів зробили російські економісти: І. Т. Балабанов (роботи присвячені розподілу та дослідженню фінансових ресурсів за джерелами їх формування), А. М. Бірман, В. В. Бочаров, О. В. Бикова, Є. І. Бородіна, Г. В. Гуйда, М. Н. Крейніна, А. М. Ковальова, А. Б. Крутик, Н. Ф. Самсонов, М. В. Романовський, В. К. Сенчагов, М. Г. Сичов, Е. А. Уткін (дослідження фінансових ресурсів на макро- та мікрорівнях).

Роботи українських вчених, які займаються вивченням проблем формування та використання фінансових ресурсів, можливо поділити на декілька груп: Г. О. Крамаренко, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов (розробка теоретичного підґрунтя та понятійного апарату); О. М. Бандурка, І. В. Зятковський, К. В. Павлюк, О. Д. Василик (розгляд фінансових ресурсів з позиції джерел формування). Але в економічній літературі й на сьогодні немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх складу, методів впливу на ефективність господарювання.

Метою дослідження є розкриття та уточнення сутності дефініції "фінансові ресурси підприємства", введення у розгляд формалізованого поняття "скелетон фінансових ресурсів".

Завданням дослідження є вивчення теоретичних аспектів аналізу сутності фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та класифікація ознак фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси в умовах трансформації економіки України — це особливий вид ресурсів підприємства, що можуть перетворюватися в будь-який інший вид ресурсів. За широкого використання в економічній літературі і практиці терміна "фінансові ресурси" його тлумачення відрізняється.

Фінансово-кредитний словник трактує, що "фінансові ресурси — це грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні держави, підприємств і установ, і використовуються для покриття затрат і формування різних фондів та резервів [1].

У наведеному визначенні фінансові ресурси розглядаються як чисто грошові кошти. Крім того, фінансові ресурси держави привірюються до фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Аналогічне визначення фінансових ресурсів дає А. Г. Загородній. Він вважає, що "фінансові ресурси — це сукупність коштів, що є в розпорядженні держави та суб'єктів господарювання [2].

Розглядаючи це визначення, слід зауважити, що фінансові ресурси характеризують не грошові кошти взагалі, а грошові нагромадження, грошові фонди, які сформовані на підприємстві в процесі розподілу новоствореного продукту і мають цільове призначення. Такої думки щодо визначення фінансових ресурсів дотримується М. Г. Сичов, який вважає, що "фінансові ресурси — це грошові нагромадження і грошові фонди, що створюються підприємствами, об'єднаннями в процесі розподілу і перерозподілу суспільного продукту і національного доходу" [3].

Наведене визначення свідчить, що фінансові ресурси формуються в процесі розподілу національного продукту. Рух вартості національного продукту на всіх стадіях відтворювального процесу супроводжується трансформуванням його частини у фінансові ресурси.

Значна частина фінансових ресурсів на макрорівні передусім пов'язана з грошовим вираженням частини вартості чистого доходу (прибуток, відрахування до державних цільових фондів на всіх рівнях управління), частини фонду споживання (податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, акцизний збір, мито), а також частини фонду заміщення, наприклад, амортизаційні відрахування.

На макрорівні заслуговує на увагу визначення фінансових ресурсів В. К. Сенчаговим. При визначенні фінансових ресурсів на загальнодержавному рівні В. К. Сенчагов називає джерела їх формування і вважає, що "фінансові ресурси народного господарства становлять сукупність грошових нагромаджень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які формуються в процесі створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту" [4].

К. В. Павлюк вважає, що поняття фінансових ресурсів повинно визначатися на основі критеріїв, якими є: джерела створення, форми виявлення, цільове призначення. У зв'язку з цим К. В. Павлюк дає таке визначення: "фінансові ресурси — це грошові нагромадження і доходи, які створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб" [5].

Дані визначення заслуговують на увагу, оскільки фінансові ресурси формуються за рахунок грошових нагромаджень і доходів суб'єктів господарювання [4; 5]. Водночас поняття фінансових ресурсів зводиться до формування фондів грошових коштів, що значно скорочує склад фінансових ресурсів, оскільки в розпорядженні підприємства можуть бути грошові кошти й не у грошовій формі.

Що стосується мікрорівня, то значна група авторів [6] трактує фінансові ресурси підприємства як кошти, наявні у розпорядженні суб'єкта, що господарює. При цьому Г. Б. Поляков [7] вказує на суворо цільове використання сукупності коштів, які володіють потенційною можливістю мобілізації або іммобілізації. І. Бланк підкреслює, що дана сукупність коштів формується з метою фінансування розвитку підприємства в майбутньому періоді [8]. Автори підручника уточнюють, що "до фінансових ресурсів належать грошові фонди й та частина коштів, яка використовується в нефондовій формі". Незважаючи на деякі уточнення та доповнення, всі перелічені автори виходять з отождолення фінансових ресурсів підприємств із коштами, що є неправомірним, оскільки поняття "кошти" за своєю сутністю ширше, ніж поняття "фінансові ресурси".

Обмеженням є і визначення фінансових ресурсів, яке міститься в роботах О. М. Бандурки, М. Я. Коробова, П. І. Орлова, Х. Я. Петрова. Вони трактують фінансові ресурси підприємства як "грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту і національного доходу, і використовуються у статутних цілях підприємств" [10]. Відповідні грошові фонди, які виділяються внаслідок процесу розподілу і перерозподілу вартості суспільного продукту, джерелом фінансових ресурсів вважає і Ю. Воробйов [11]. У даному визначенні не враховується, що частина фінансових ресурсів підприємства може формуватися в нефондовій формі. На цей момент у формуванні фінансових ресурсів справедливо звертають увагу В. Бураковський, В. Кармазін і С. Каламбет [12].

Л. Павлова обмежує обсяг фінансових ресурсів тільки власними джерелами фінансування розширеного відтворення, які залишаються у розпорядженні підприємства після виконання поточних зобов'язань із платежів і розрахунків [13]. Тут треба, насамперед, зазначити, що фінансові ресурси забезпечують не тільки розширене, але й просте відтворення. Крім того, важ-

ливою складовою фінансових ресурсів можуть бути й позикові кошти, які акумулюються на фінансовому ринку.

Заслуговує на увагу визначення фінансових ресурсів підприємства, запропоноване професором М. Романовським, А. Врублевською, Б. Сабанті. Автори розуміють під фінансовими ресурсами підприємства "усі джерела коштів, акумульовані підприємством для формування необхідних йому активів з метою здійснення усіх видів діяльності як за рахунок власних доходів, нагромаджень та капіталу, так і за рахунок різного роду надходжень" [14].

В. Опарін, піддаючи критиці трактування фінансових ресурсів підприємства як результату створення, розподілу і перерозподілу ВВП, зауважує, що "ці процеси знаходять своє відображення не в обсягах ресурсів, а передусім у фінансових результатах діяльності, тобто в обсягах прибутку" [15]. На його думку, фінансові ресурси підприємства є лише передумовою створення відповідного ВВП, але не гарантують ні створення відповідного ВВП, ні позитивних фінансових результатів. Це зауваження в цілому є правильним, тому що фінансові ресурси підприємства, безумовно, є засобом забезпечення процесу створення ВВП. Однак, на думку автора, приріст власних фінансових ресурсів підприємства можливий тільки в тому випадку, якщо в результаті розподілу і перерозподілу частини ВВП, створеної на підприємстві, буде отриманий позитивний фінансовий результат.

Дискусійним є визначення фінансових ресурсів підприємства як суми коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти, сформульоване В. Опаріним. Автор особливо підкреслює, що "...це авансовані кошти, які вкладаються в оборот і повинні обов'язково повертатися;... це не всі грошові кошти, а лише ті гроші, які "роблять" гроші". Однак традиційно під грошима, призначеними для здобуття прибутку, розуміють капітал [6]. Саме капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів [8]. Таким чином, поняття "фінансові ресурси" і "капітал" близькі, але не тотожні. Це помітив і сам В. Опарін, відзначаючи пізніше, крім загальних рис, і відмінності між цими поняттями.

У загальному вигляді капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід. Причому це не всі, а тільки "частина фінансових ресурсів, задіяних фірмою в оборот і доходи, що з'являються від цього обороту" [16]. У практиці роботи підприємств характерною є ситуація, коли в окремий проміжок часу фінансові ресурси перевищують розмір капіталу. Теоретично можлива і ситуація, коли їхні розміри рівні. Для цього у підприємства не повинно бути ніяких фінансових зобов'язань і усі фінансові ресурси повинні знаходитися в обороті. Практично така ситуація недосяжна, особливо в умовах перехідної економіки.

На думку Г. О. Крамаренко та О. Є. Чорної [17], фінансові ресурси господарюючих суб'єктів — це сукупність грошових прибутків і надходжень ззовні (залучені і позикові кошти), призначених для розвитку виробництва, виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і створення резервів. Однак, на думку автора, фінансові ресурси це не тільки прибутки та нараховані кошти, а й власні, які формуються при створенні суб'єкта господарювання та за рахунок додаткових внесків власників підприємства. Ще одним недоліком цього визначення є те, що автори не враховують використання фінансових ресурсів на соціальний розвиток суб'єкта господарювання.

Таким чином, взявши до уваги проведений теоретичний аналіз, фінансові ресурси підприємства — це сукупність грошових коштів (власних, позичкових та запозичених), які перебувають у фондовій, нефондовій формі, а також перетворені у відповідну матеріалізовану форму, і спрямовуються на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочення.

Для глибшого з'ясування суті фінансових ресурсів підприємства потрібно розглянути склад і дати характеристику основних класифікаційних ознак фінансових ресурсів.

Вивчення спеціальної літератури показує, що як і у випадку з трактуванням суті фінансових ресурсів, так і при групуванні ресурсів, немає єдиного критерію при формуванні класифікаційних ознак. Переважна більшість авторів розділяє фінансові ресурси підприємства лише на власні і позикові [6].

Викликає інтерес класифікація фінансових ресурсів підприємства, запропонована В. Опаріним. Він підрозділяє усі фінансові ресурси на три групи, що включають сім підгруп:

- за кругооборотом: початкові, прирощені;
- за використанням: матеріальні, у обороті;
- за правом власності: власні, надані, позикові [15].

А. Ковальова, М. Лапуста, Л. Скамай поглиблюють уявлення про основні джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства, виділяючи поняття внутрішніх джерел (прибуток, що залишається в розпорядженні фірми, і амортизаційні відрахування), зовнішніх (додаткові внески коштів у статутний капітал; додаткова емісія і реалізація акцій; одержання безоплатної фінансової допомоги; інші зовнішні джерела формування фінансових ресурсів) [18].

О. Балабанов та І. Балабанов джерела фінансових ресурсів підприємства підрозділяють на власні (статутний капітал, сформований із внесків засновників суб'єкта, що господарює; прибуток; амортизаційні відрахування) і чужі (позикові та залучені) [1, с. 7; 6].

Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна за джерелами формування поділяють фінансові ресурси на: власний фінансовий капітал; капітал, що мобілізується на фінансових ринках; капітал, що надходить у порядку перерозподілу фінансових ресурсів держави.

Треба зазначити, що фінансові ресурси — це певний рухомий запас, а зміна запасу, яка зумовлена рухом фінансових ресурсів, породжує існування фінансового потоку. З метою більш ґрунтовного та виваженого дослідження потоків процесів можливо ввести у розгляд формалізоване поняття "скелетон потоків фінансових ресурсів", яке загалом поєднує в собі найбільш суттєві та характерні ознаки формування сталої основи переміщення та перерозподілу ресурсів, які здійснюються в економічному просторі. Основу скелетону фінансових потоків різних суб'єктів господарювання можливо представити у вигляді схеми руху фінансових ресурсів, враховуючи групування фінансових ресурсів підприємства за різними ознаками (рисунок).

Рис. Схема руху фінансових ресурсів, які формують сталу основу скелетону фінансових потоків різних суб'єктів господарювання

Безумовно, фінансові ресурси кожного підприємства мають конкретну структуру, тобто певне співвідношення між власними коштами та запозиченими, що складається під впливом конкретних умов: стратегія і тактика розвитку підприємства, галузь виробництва, обсяг товарної продукції або наданих послуг, стан економіки України.

Забезпечення оптимального співвідношення між власними, залученими та запозиченими коштами є особливо важливим в умовах дефіциту фінансових ресурсів. У подальшому наукове дослідження передбачає розроблення методології управління фінансовими ресурсами в умовах невизначеності.

Література: 1. Финансово-экономический словарь в 3-х томах. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 511 с. 2. Загородній А. Г. Финансовый словарь / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-е вид., випр. і доп. – К.: Тов. "Знання", 2000. – 576 с. 3. Сычов Н. Г. Финансы СССР. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 250 с. 4. Сенчагов В. К. Финансовые ресурсы народного хозяйства. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 258 с. 5. Павлюк К. В. Финансовы ресурсы державы: суть, склад, структура // Финансы України. – 1996. – №2. – С. 15 – 19. 6. Балабанов А. И. Финансы / А. И. Балабанов, И. Т. Балабанов. – СПб.: Изд. "Питер", 2000. – 192 с. 7. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов / Г. Б. Поляков, И. А. Аюдис, Т. А. Краева и др.; [Под ред. Г. Б. Полякова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 518 с. 8. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. Т. 2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с. 9. Финансы підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 460 с. 10. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, Х. Я. Петрова. – К.: Либідь, 1998. – 312 с. 11. Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств // Финансы України. – 2001. – №4. – С. 77 – 85. 12. Буряковский В. В. Финансы предприятия: Учебное пособие / В. В. Буряковский, В. Я. Кармазин, С. В. Каламбет; [Под ред. В. В. Буряковского. – Днепропетровск: "Пороги", 1998. – 246 с. 13. Павлова Л. Н. Финансы предприятия: Учебник для вузов. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 639 с. 14. Финансы: Учебник для вузов / Под ред. проф. М. В. Романовского, проф. О. В. Врублевской, проф. Б. М. Сабанти. – М.: Издательство "Перспектива"; Издательство "Юрайт", 2000. – 520 с. 15. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення // Вісник НБУ. – 2000. – №5. – С. 10 – 11. 16. Финансы: Учебник для вузов / Под ред. проф. М. В. Романовского, проф. О. В. Врублевской, проф. Б. М. Сабанти. – М.: Изд. "Перспектива"; Изд. "Юрайт", 2000. – 520 с. 17. Белоліпецький В. Г. Фінансові форми: Курс лекцій / Под ред. И. П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 298 с. 18. Крамаренко Г. О. Финансовый менеджмент: Підручник: Затв. Мін. освіти і науки України / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 268 с. 19. Ковалева А. М. Финансы фирмы: Учебник / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 416 с. 20. Азаренкова Г. М. Модели та методи аналізу фінансових потоків. – Харків: ВКФ "Гриф", 2005. – 119 с.

Стаття надійшла до редакції
2.10.2006 р

УДК 330.45:658

Ларіна К. В.

СТРУКТУРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ ПІДПРИЄМСТВА

In the article the problem of searching for the optimum technical reequipment directions are solved with structural equation models. By means of SEPATH analysis the production's technical level factors influenced by the value of sales are determined. On the base of constructed value of sales prognosis with Neural Networks the procedure of the further strategy's technical development is aut outlaned.

Ринкові механізми розподілу та використання ресурсів зумовлюють підприємства промисловості самостійно визначати перспективні напрямки свого технічного розвитку відповідно до інноваційних пріоритетів і економічного зростання економіки країни та ринкових можливостей реалізації продукції.

Оскільки на рівні підприємства власник або керівництво самостійно розробляє бізнес-проект технічного переозброєння, визначає шляхи залучення інвестицій, то важливим з цієї точки зору критерієм привабливості об'єкта інвестування є комерційна ефективність та фінансова надійність інвестиційного проекту, які залежатимуть від ринкових перспектив його реалізації.

Обмеженість фінансових і матеріальних ресурсів не дозволяє підприємствам реалізувати весь комплекс заходів щодо технічного переозброєння і реконструкції виробництва, що зумовлює необхідність проведення комплексного аналізу та визначення локальних завдань, до складу яких входять визначення напрямків технічного розвитку, термінів їх упровадження, економічної ефективності, умов фінансування. Постановка завдання ускладнюється багатоальтернативним характером можливостей реалізації планових рішень щодо вирішення як локальних завдань, так і вдосконалення технологічного процесу підприємства в цілому.

У роботах багатьох вчених для вирішення проблем, пов'язаних з технічним переозброєнням виробництва, широко використовуються математичні моделі та методи, оскільки в умовах динамічності розвитку соціально-економічних процесів, безперервної зміни їх параметрів проведення економічних досліджень неможливо без застосування економіко-математичних моделей, які дають можливість створити реальну картину процесу управління [1].

Так, у роботі [2] для визначення ефективних напрямків технічного переозброєння виробництва здійснено комплексний аналіз структури залежностей між показниками організаційно-технічного рівня, який змінюється під впливом заходів технічного переозброєння з використанням кореляційно-регресійного і компонент-аналізу. Автором оцінено вплив визначених головних компонент на показники ефективності виробництва. Шляхом порівняння економічних результатів дії окремих факторів змін технічного й організаційного рівня виробництва установлюється пріоритетність формування напрямків технічної реконструкції.

У роботі [3] для оптимізації технологічних процесів виготовлення виробів і складу обладнання запропоновано нейронмережний метод багатокритеріальної оптимізації проектних технологічних процесів. В основі побудованої нейронної мережі лежить багатоваріантний технологічний граф, вершини якого відповідають операціям технологічного процесу виготовлення деталі на певній моделі обладнання, а як критерії оптимізації прийнято мінімуми технологічної собівартості, штучного часу та капіталовкладень в обладнання. У результаті оптимізації можливо знайти найбільш раціональний варіант проектного технологічного процесу виготовлення виробу з мінімальним значенням багатокритеріальної цільової функції. Але слід відзначити, що ці результати мають більш технічний характер і практичне значення для оптимізації технологічних процесів, бо такий підхід не враховує ринкові можливості реалізації виготовленої продукції.

У роботі [1] для визначення раціональних способів удосконалення металургійного виробництва за кожним технологічним переділом, вибору номенклатури продукції, джерел постачання сировини, а також споживачів продукції побудована економіко-математична модель, яка вирішується методами оптимізації за допомогою засобу "Пошук рішення" Microsoft Excel. Як цільова функція використовується максимум прибутку від реалізації продукції, а система обмежень моделі включає обмеження щодо можливостей забезпечення підприємства вторинною сировиною, технологічних умов щодо пропорцій різних матеріалів для виробництва, обсягів виробництва сплавів, які не повинні перевищувати виробничі потужності підприємства і потреби ринку в продукції. Тобто вибір оптимального варіанта розвитку виробництва здійснюється з урахуванням прогнозних потреб ринку в продукції, але задане обмеження обсягів виробництва виробничими потужностями не дає відповіді на питання щодо можливого варіанта нарощування виробничих потужностей за наявності ринкових перспектив.

У роботі [4] здійснено математичне моделювання диверсифікації в системі "акціонерний капітал — технічне переозброєння